

Ба Шурои диссертациони 6D.KOA-079-и назди
Институту фалсафа, сиёсатшиносӣ ва ҳуқуқ ба номи
А.Баҳоваддинови Академияи миллии илмҳои
Тоҷикистон (734025, ш. Душанбе, хиёбони Рӯдакӣ
33)

ТАҚРИЗИ

муқарризи расмӣ ба диссертатсияи Баракотов Бобохоҷа Сайфуллоевич дар мавзуи «Интиҳобот ва нақши он дар таҳкими давлатдорӣ муосир (таҷрибаи Тоҷикистон)», ки барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзати илмҳои сиёсӣ аз рӯи ихтисоси 23.00.02 – Ниҳодҳо, равандҳо ва технологияҳои сиёсӣ пешниҳод шудааст

Мутобиқати диссертатсиям ба ихтисосҳо ва самтҳои илм, ки аз рӯи онҳо диссертатсия ба ҳимоя пешниҳод шудааст. Диссертатсияи Баракотов Бобохоҷа Сайфуллоевич ба яке аз масъалаҳои муҳими давлатдорӣ – нақши интиҳобот дар таҳкими давлатдорӣ муосир дар Тоҷикистон равона шудааст. Диссертатсия дар мавзуи «Интиҳобот ва нақши он дар таҳкими давлатдорӣ муосир» (таҷрибаи Тоҷикистон) барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзати илмҳои сиёсӣ бо шиносномаи ихтисоси 23.00.02 – Ниҳодҳо, равандҳо ва технологияи сиёсӣ мутобиқат мекунад.

Мубрам будани мавзуи диссертатсия. Истиқлоли давлатӣ ҳамчун заминаи муҳимми ташаккули давлатдорӣ мустақил барои Тоҷикистон марҳилаи таърихӣ навро боз намуд. Дар ин замина, интиҳоби роҳи демократии рушд тақозо менамуд, ки дар таъсиси ҳокимияти сиёсӣ иродаи мардум ба инобат гирифта шавад. Бо ин мақсад бунёди низоми нави сиёсӣ ва дар заминаи он ташкили ниҳоди интиҳобот ҳамчун механизми татбиқи муносибатҳои демократӣ сурат гирифт.

Интиҳобот ва раёйпурсӣ ифодагари аслий ва бевоситаи ҳокимияти халқ маҳсуб меёбанд. Қарордоди конститутсионии мавриди назар барои баргузори раёйпурсии умумихалқӣ ва интиҳобот ҳамчун василаи баёни иродаи халқ замина гузоштааст.

Ниҳоди интиҳобот дар Тоҷикистон дар тӯли даврони соҳибистиклолӣ марҳилаҳои душвори ташаккул ва рушдро паси сар карда, сарфи назар аз

ҳама гуна мушкилот, ҳамчун як унсури таркибии раванди сиёсӣ баромад намуд. Он ба сифати субъекти фаъол дар таҳаввули ҳокимияти сиёсӣ дар Тоҷикистон нақши муҳим гузошт.

Мусаллам аст, ки нахустин раёйпурсӣ ва интихобот дар Тоҷикистони тоза ба истиқлолрасида дар вазъияти ногувор ва бӯҳрони сиёсӣ баргузор шуд. Аммо ба душвории вазъият ва нооромиву гуногунандешиҳо нигоҳ накарда, шаҳрвандони кишвар бо иродаи мустаҳкам нисбати ояндаи худ ва мамлакат бетарафӣ зоҳир накарданд ва бо интихоби дурусту оқилонаи худ дар ташаккули ниҳодҳои мақомоти давлатӣ то андозае саҳми бориз гузоштанд. Маҳз тавассути интихобот қонунмандии ҳокимияти сиёсӣ эътироф гардида, давлат дар арсаи байналмилалӣ нуфуз ва нақши худро муайян кард.

Конститутсия ва қонунҳои дахлдори амалкунандаи кишвар бо дарназардошти касб кардани хусусиятҳои махсуси интихобот дар мақомотҳои намояндагӣ ва давраҳои гузариши он замони баргузорӣ ва низоми интихоботиро дар интихоботи Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Маҷлиси маҳаллии вакилони халқӣ бевосита муайян сохта, ба танзим даровардааст.

Интихобот василаи осоиштаи мубориза барои соҳиб шудан ба ҳокимияти сиёсӣ буда, бо истифода аз технологияҳои муайяни интихоботӣ сурат мегирад. Маҳз аз ҳамин нуқтаи назар таҳқиқи мавзӯи мазкур муҳимму саривақтӣ мебошад.

Дар замони муосир интихобот моҳияти мураккабтар пайдо намудааст. Ба назар мерасад, ки рушди технологияҳои иттилоотӣ ба тарзи баргузориҳои ин маъракаи сиёсӣ бе таъсир нест. Мушоҳидаҳо нишон медиҳанд, ки интихобот дар бархе аз кишварҳо ҳамчун замина барои ташкили “инқилобҳои ранга” низ истифода шуд, ки ҳолати мазкур мазмунӣ аслии интихоботро ҳалалдор менамояд. Вобаста ба ин, масъалаҳои наво пайдо шудаанд, ки таҳқиқи мавзӯи мазкурро боз ҳам мубрам гардониданд.

Дарачаи наwgонии натиҷаҳои дар диссертатсия бадастомада ва нуқтаҳои илмие, ки барои ҳимоя пешниҳод мешаванд. Навгонии илмӣ

таҳқиқот дар асосноккунии пешниҳоди илмии масъалаҳои нақши интиҳобот дар таҳкими давлатдории муосир дар Тоҷикистон намудор шуда, аз самтҳои зерин иборат аст:

1. Асоснок карда шудааст, ки интиҳобот ҳамчун раванди сиёсӣ – иҷтимоӣ дар рушд ва ташаккули ҳокимияти сиёсӣ нақши муҳим дошта, он дар асоси изҳори иродаи мардум дар марҳилаҳои муайян, бо риояи озодии иродаи интиҳобкунанда ва таъмини махфӣ будани натиҷаи овоздиҳӣ амалӣ карда мешавад;

2. Таҳқиқ карда шудааст, ки интиҳобот ҳамчун ниҳоди иҷтимоию сиёсӣ марҳилаи дурударози ташаккул ва таҳаввули таърихи роҳи сар намуда, аз шаклҳои одии изҳори ирода то ба сатҳи имрӯзаи ташкили маъракаи интиҳобот инкишоф ёфтааст;

3. Дар доираи таҳлилҳо муайян гардидааст, ки интиҳобот чун ниҳоди сиёсӣ дар Тоҷикистон заминаҳои таърихӣ сиёсӣ ва ҳуқуқии ҳудуд густурда, дар раванди ташаккули инкишофи муносибатҳои демократӣ, сохторҳои идоракунии давлат ва баланд бардоштани афкори сиёсии ҷомеа таъсири амиқ мегузорад;

4. Маълум карда шудааст, ки бахши мушоҳидон ва иштироки онҳо дар раванди амалисозии интиҳобот намунаи аслигардонии шаффофият дониста мешавад;

5. Мустаҳкамнамоии низоми интиҳоботӣ, касбикунонӣ ва маъмурикунонии ин раванд, омӯзиши имкониятҳо ҷиҳати такмили низоми қонунгузории соҳа, истифодаи василаҳои муосири технологӣ дар раванди овоздиҳӣ ва камолоти сатҳи фарҳанги сиёсӣ ҳуқуқии ҷомеа масоили муҳим дар раванди ташаккули минбаъдаи давлати демократӣ мебошанд.

6. Насб кардани дурбонҳои назоратӣ дар учаскаҳои интиҳоботӣ барои таъмини шаффофият дар баргузории интиҳобот ва тасдиқи дурустии шумораи овозҳои додашуда зарур арзёбӣ гардидааст. Бо истифода аз технологияҳои инноватсионӣ тезонидани раванди интиҳобот ва таъмини иштироки ҳар як шаҳрванде, ки ҳуқуқи иштирок дар интиҳоботро дорад.

Яъне, электрикунонии маъракаи интихобот. (Масалан, дар оянда аз ҷониби барномасозон барномаи телефонию омода карда шавад, ки шаҳрвандоне, ки беморанд ё бо сабабҳои гуногун дар интихобот иштирок карда наметавонанд, тавассути он барнома овоз дода, мавқеи худро муайян кунанд).

Рисолаи номзодии Баракотов Бобохоҷа Сайфуллоевич аз рӯи сохтор аз муқаддима, 2 боб, 5 зербоб, хулосаву пешниҳодҳо ва феҳристи адабиёти истифодашуда иборат аст.

Муаллиф дар муқаддима мубрамияти мавзӯи пажӯҳиш ва дараҷаи омӯзиши онро бозкушоӣ ва асоснок намудааст. Дар бахши тавсифи умумӣ перомунӣ объект, предмет, мақсади асосӣ ва вазифаҳои он, асосҳои назариявӣ методологии пажӯҳиш, нағзони илмӣ пажӯҳиш, нуқтаҳои ба ҳимоя пешниҳодшаванда суҳан меравад.

Боби аввали қор ба масъалаҳои назариявӣ методологии омӯзиши Ҷанбаҳои назариявӣ методологӣ ва таърихӣ сиёсии интихобот ҳамчун раванди сиёсӣ бахшида шудааст. Муаллиф ҷанбаҳои назариявӣ интихобот, ба хусус моҳият, мазмун ва вижагии онҳо арзёбиву бозкушоӣ мекунад ва дидгоҳи олимони ватанӣ хориҷиро дар ин самт инъикос менамояд. Моҳияту хусусияти интихоботро дар ҷомеаи муосир ҳамчун раванди сиёсии фарогир нақд намуда, унсурҳои асосӣ пажӯҳиши масъаларо бозтоб додааст. Муаллиф нақши интихоботро дар пешрафти ҳаёти ҷомеаи муосир нақши бориз дорад ва он ба як қувваи таъминкунандаи пешрафти муносибатҳои ҷамъиятӣ муббадал шудааст. Интихобот василаест, ки бавоситаи он таҳкиму тақмили сохторҳои давлатӣ таъмин мегарданд. Заминаи асосӣ муносибатҳои мазкурро санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ ташкил медиҳанд, ки тамоми муқарраротро дар ин самт танзим менамоянд.

Дар боби дуюми қор “Интихобот ва технологияҳои интихоботӣ дар шароити таҳкими давлатдорӣ миллӣ” ном дошта, дар он муаллиф иброз менамояд, ки дар таҷрибаи давлатдорӣ ду тарзи ташкили ҳаёти мақомоти ҳокимияти давлатӣ ҷой дорад, ки яке бо роҳи интихоботи мустақим ё ғайримустақим, дигаре бо роҳи таъйин намудан ба мансаб ба роҳ монда

мешавад. Бештар мансабҳои олии ҳокимияти давлатӣ дар кишварҳои пешрафтаи ҷаҳон бо роҳи интиҳобот ишғол карда мешаванд.

Дар баҳши хулоса ва пешниҳодҳо натиҷаҳои ба дастмада аз пажӯҳиш муаррифӣ ва тавсияҳои амалӣ дар иртибот ба осори нашршуда оварда шудаанд, ки барои тавсеаи арзёбии баргузори интиҳобот дар кишвар аҳамияти махсус доранд.

Асоснокӣ ва этимоднокии хулосаҳо ва тавсияҳои дар диссертатсия зикршуда. Дараҷаи этимоднокии натиҷаҳои таҳқиқ, дурустӣ ва асоснокии натиҷаҳои таҳқиқ, хулосаҳо оид ба интиҳоби усулҳо дар раванди таҳлилу таҳқиқи мавзӯ, миқдори зарурии маводе, ки дар ҷараёни таҳқиқ истифода шудаанд, этимоднокии манбаъҳои иттилоотии ҷамъовардашудаю коркардшуда оид ба мавзуи мазкур, бо тасдиқи муқаррароти илмӣ пешниҳодкардаи муаллиф, ки дар рисолаи диссертатсионӣ мавҷуданд, инчунин, нашрияҳо тасдиқ карда мешаванд.

Хулоса ва тавсияҳо дар асоси таҳлили илмӣ натиҷаҳои таҳқиқоти назариявӣ ва эмприкӣ пешниҳод гардидаанд.

Аҳамияти илмӣ, амалӣ, иқтисодӣ ва иҷтимоии натиҷаҳои диссертатсия бо нишон додани тавсияҳо оид ба истифодаи онҳо

Дастовардҳои илмӣ ин пажӯҳишро дар рафти омӯзиши минбаъдаи масъала, дар раванди таҳлил ва хулосабарориҳо ҷиҳати мақом ва нақши интиҳобот дар низоми сиёсии ҷомеа, дар таҳкими давлатдорӣ милли ва рушди муносибатҳои демократӣ мавриди истифода қарор додан имконпазир аст. Ҳамчунин, хулоса барориҳои алоҳида дар рисола метавонанд минбаъд ба сифати ҳам заминаҳои асосӣ ва бунёдии назариявӣ ва ҳам амалию касбии таҳқиқи бисёре аз масъалаҳои вобаста ба технологияҳои интиҳоботӣ баромад намоянд.

Натиҷаҳои таҳқиқот метавонанд ҳангоми таълими фанҳои сиёсатшиносӣ, сиёсатшиносии амалӣ, менеҷменти сиёсӣ, технологияи маъракаи интиҳобот, идоракунии давлатӣ, давлатшиносӣ ва ба сифати курсҳои махсус истифода шаванд.

Нашри натиҷаҳои диссертатсия дар маҷаллаҳои тақризшавандаи илмӣ. Нуқтаҳои асосии диссертатсия дар 3 ҷамоиши илмию амалии ҷумҳуриявӣ ва байналмилалӣ аз ҷониби муаллиф дар шакли суҳанронӣ пешниҳод гардидаанд. Аз рӯйи мавзӯи диссертатсия муаллиф 8 мақолаи илмиро дар маҷаллаҳои илмӣ тақризшавандаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон нашр намудааст.

Теъдоди маводи ҷопшуда ба банди 35-и Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30-юми июни соли 2021, таҳти №267 тасдиқ шудааст, мувофиқ мебошад.

Бояд гуфт, ки таҳқиқоти диссертатсионӣ дар баробари муваффақиятҳо аз баъзе камбудӣҳо, норасоӣҳо ва нуқсонҳо ҳолӣ нест. Намунаи онҳоро ба таври зерин нишон додан мумкин аст:

1. Дар таҳқиқот таҷрибаи Тоҷикистон баррасӣ мешавад, аммо таҳлили муқоисавӣ бо кишварҳои дигаре, ки низоми сиёсӣ шабеҳдоранд, ба таври кофӣ пурра пешниҳод нашудааст. Тавсеаи заминаи муқоисавӣ метавонист далелҳои натиҷагирӣро мустаҳкамтар гардонад.

2. Диссертатсия асосан ба ҷанбаҳои институтсионалии интиҳобот тамаркуз намудааст. Аммо, илова намудани таҳлили афзалиятҳои интиҳоботии шахрвандон, ғайралоқии сиёсӣ ва омилҳои, ки ба интиҳоби интиҳобкунандагон таъсир мерасонанд, метавонад таҳқиқотро такмил диҳад.

3. Гарчанде ки муаллиф наовариҳои технологиро дар интиҳобот баррасӣ менамояд, масъалаи истифодаи технологияҳои рақамӣ, овоздиҳии электронӣ ва таъсири он ба шаффофияти раванди интиҳобот ниёз ба таҳлили амиқтар дорад.

4. Дар як қатор мавридҳо хулосаҳои диссертатсия бештар хусусияти тавсифӣдоранд, на таҳлилӣ. Мустаҳкам намудани таҳлили интиқодии мавод ва асосноксозии далелҳо метавонист ба қори илмӣ эътимодбахшӣ бахшад.

Дар маҷмӯъ, диссертатсияи мазкур пажӯҳиши илман асоснокшуда ва ба таври мантиқӣ анҷомёфта буда, камбудӣҳо, норасоӣҳо ва нуқсонҳои дар боло зикршуда, арзиши илмӣ корро паст намекунанд.

Диссертатсияи Баракотов Бобохоҷа Сайфуллоевич ба талаботи банди 31-33-и Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30-юми июни соли 2021, таҳти №267 тасдиқ шудааст, мувофиқ мебошад. Диссертатсия аз ҷониби муаллиф мустақилона навишта шуда, дорои мазмун ва мантиқи ягонаи дохилӣ аст. Натиҷа ва нуктаҳои илмӣ ба ҳимоя пешниҳодшуда саҳми шахсии муаллифи корро дар ҳалли масъалаи мушаххаси илмӣ – пажӯҳиши масъалаҳои баргузори маъракаи интиҳоботи ба намоиш мегузорад.

Диссертатсияи Баракотов Бобохоҷа Сайфуллоевич дар мавзӯи «Интиҳобот ва нақши он дар таҳкими давлатдорӣ муосир (таҷрибаи Тоҷикистон)» ба талабот оид ба корҳои диссертатсионӣ барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илм мувофиқ буда, муаллифи он сазовори мушарраф гардидан ба дараҷаи илмӣ номзади илмҳои сиёсӣ аз рӯйи ихтисоси 23.00.02 – Ниҳодҳо, равандҳо ва технологияҳои сиёсӣ мебошад.

Муқарризи расмӣ:

Доктори илмҳои ҳуқуқшиносӣ, профессор,
муовини аввал, муовини директори иҷроия
оид ба илм, инноватсия ва муносибатҳои байналмилалӣ
филиали Донишгоҳи давлатии Москва
ба номи М.В. Ломоносов дар шаҳри Душанбе

А.М. Диноршоҳ

21.02.2025

Имзои А. М. Диноршоҳро тасдиқ менамоям:
сардори шӯъбаи сиёсати кадрӣ ва корҳои махсуси
филиали Донишгоҳи давлатии Москва
ба номи М.В. Ломоносов дар шаҳри Душанбе

С.М. Пирназар

Суроға: 734003, Ҷумҳурии Тоҷикистон,
шаҳри Душанбе, кӯчаи Бохтар 35/1
Телефон: (+992 93) 589 02 07
E-mail: dinorshoev@gmail.com